

עיונים בפרשת השבוע ובעניני דיומא

אלה המן

מתוך שיעורו השבוע של
הרה"ג רבי נחום מאיר גערמאן שליט"א
ר"מ ביישיבתינו הק' ~ מתיבתא עין חיים דבאבוב

שנת תשפ"ה לפ"ק

פרשת ויגש שנה כ"א גליון י"ב (תרס"ג)

ההכנה הוא משלנו

ויגש אליו יהודה ויאמר כי אדוני (מז, יח).

בספר אמת ליעקב [להג"ר יעקב נצי יאליט ז"ל צעל מלא הוועיס] כתב עפ"מ שמצינו הגשה לתפלה שעיקר היא ההכנה לתפלה, כי התפלה בעצמה אינו משלנו רק כח אלקי הדובר בנו, בסוד הקב"ה מתפלל, וז"ש ויגש אליו יהודה, שאיש ישראל אינו עושה רק ההגשה, שהוא ההכנה לתפלה, אבל ויאמר התפלה בעצמה, בי אדני, ר"ל הוא כח אלקי ית"ש.

גם נרמז ויגש אליו יהודה, שישראל יכולין ליגש להקב"ה יותר מכל מלאכי מעלה, והטעם שעל ידינו נקרא אדון כל הארץ, שאומות העולם כופרין בו ואנחנו מפרסמין אלקותו ית"ש, ועי"ז נקראים ישראל עם קרובו.

לכבוד יומא דהילולא של הגה"ק מוה"ר יחזקאל שרגא הברשטאם זצוק"ל אבד"ק שינאווא, ו' טבת

רמז לשיחה של כלל ישראל עם הקב"ה

אדוני שאל את עבדיו לאמר היש לכם אב או אה, ונאמר אל אדוני יש לנו אב וקו יולד וקונים קטן ואחיו מת ויותר הוא לבדו לאמו ואביו אהבו (מז, יט-כ).

בספה"ק דברי יחזקאל כתב לפרש"א [דאדוני כוון להקב"ה, ואמר להקב"ה אדוני שאל את עבדיו לאמור היש לכם אב, היינו רצון, מלשון (דברים כה, ז) ולא אבה יבמי, או אה, היינו דבקות, מלשון (מו"ק כג) מאחין את הקרעים, ונאמר אל אדוני יש לנו אב וקו, היינו שיש לנו רצון וקו וישן נושן, וילד וקונים קטן, היינו מעשה ילדות שהם חטאת נעורים נתזקן אצלנו, ועדיין לא תקננו החטאת נעורים, ואחיו מת, היינו ואחיו הוא היצה"ה, הוא מלאך המות, הבוער בקרבנו, ויותר הוא לבדו לאמו, היינו

שנותר זאת לבדו לעשות תשובה שנקרא אימה עילאה, ואביו אהבו, ואז כשיעשה תשובה ואביו שבשמים אהבו.

לא פירש מה יהי אם לא יקיים הערכות

כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמה, אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים (מז, לג).

יש להבין דהי' ראוי לומר וחטאתי לך כל הימים כיון שזה דיבר אל אביו שאמר אליו אם לא אביאנו אליך וא"כ הי' ראוי לגמור הדבור לנוכח וחטאתי לך^[א].

ובספר רחובות הנהר [להג"ר זאב וואלף טאנענבוים אבד"ק ווערפעלעט זצ"ל]^[א] כתב לבאר בהקדם מאמרו (מסמ"א) שיהודה קבל עליו להיות מגודה בשני עולמות ע"ש, וקשה היכא רמיזא בקרא שקבל עליו נדוי משני עולמות, הלא יהודה לא אמר רק וחטאתי לך כל הימים, א"כ דלמא רק בעוה"ז, וכבר עמדו בזה.

אבל יתבאר דקשה תיבת לאמר מהו, שאינו לאמר לאחרים, אבל יהודה הי' אומר הנוסח בלשון זה, כד"א (פלאש"ט ד, טו) לכן כל הורג קין שרמו ולא פירש, והוא לשון קצר וגערה, לומר כה יעשה לו כך וכך ענשו, ולא פירש עונשו (כמ"ש כ"י טז), וכן הי' קבלת יהודה וערבות שלו בנוסח זה, אם לא אביאנו אליה ותו לא, היינו יהי' עונשו כך וכך, אשר אין לו שיעור והיינו בעוה"ז ובעוה"ב.

וזהו שאמר כי עבדך ערב את הנער, אבל לא פרשתי את הערבות בפירוש, רק לאמר היינו שמדברי אשר אמרתי יובן ויתבאר ממילא, והיינו שאמרתי אם לא אביאנו אליך ותו לא, היינו אם לא אביאנו יגיע לי עונש ולא פרשתי מהו העונש, ונכלל בזה כל מה שאפשר לפרט, והיינו עונש עוה"ז ועונש עוה"ב, וא"כ מעת' וחטאתי לאבי כל הימים, זהו דברי יהודה ליוסף, ולא נוסח הערבות, רק אמר שמזה הנוסח שערבתי לאבי ימושך שאהי' חוטא לאבי כל הימים לאין שיעור.

א. וראה בספר דברת שלמה [להג"ק ר' ש'למה מלוטק זצ"ל] מהלמנידי המגיד הגדול ממעורטש זצ"ל בפרשתינו (ד"ה אדוני שלם) שכתב כעין זה.

ב. זה מתאים עם מה שמובא בספר דרך הנשר ותורת אמת [להג"ה ג' מוה"ר נמן אלעזר זצ"ל, רבו של הגה"ג צעל מסס סופר זצ"ל] פרשת תולדות ע"פ (כו, יט) קום נא, כן דבר עמו יעקב כדרך שבני מדרברים אל אבותיהם מאז, אבל עשו הי' מדבר עם אביו בלשון נסתר יקום אבי כדרך שהנכרים מדברים, ע"כ. אבל לפי מה דאיתא בספה"ק אוהב ישראל [אפטא] פרשת תולדות (ד"ה ודקא אומה) שיצחק עשה סימן עם עשו שידבר בלשון רכה כמו יעקב אבינו, שאם יבא יעקב בערמה וידבר כמו עשו ידע יצחק שזה יעקב, א"כ לשון זה שאמר עשו באמת הוא לשון יעקב, א"כ אין זה ראי' למה שהבין בעל רחובות הנהר הנ"ל.

ג. ראוי להעתיק מה שכתב בספר לחם שלמה [להג"ה ק' משאלמליא זצ"ל] בדרשה לשבת שובה, וז"ל, שמעתי שהגה"ק מליסקא בעל אך פרי תבואה זי"ע אמר על הגאון רבי זאב וואלף טענענבוים מווערפעלעט זצ"ל, אבי הגאון ממשאטא זצ"ל, "שמגלין לו תורה מן השמים", עכ"ל.

תשובה בשמחה

ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם וגו' כי למחיה שלחני אלקים לפניכם (מס, ה).

עוד כתב בספר דברי יחזקאל לפרש פסוק הנ"ל עפ"י מאז"ל (צ"ר פל"ח) אין ועתה אלא תשובה, דהנה כשהאדם עושה תשובה אעפ"כ הוא מיצר ודואג מאוד על העבירה שעשה, שאעפ"י שעושה תשובה מ"מ עבר על רצון הבורא ית"ש. לזה אמר ועתה, היינו אם עושים תשובה באמת, אל תעצבו וגו' [1], כי יש לחשוב שהעבירה ר"ל שעשה היה לסבה, שנודע שלפעמים איזה נשמה בעמקי ואינה יכולה לצאת משם ובסבת זה שעשה העבירה ר"ל הוציא הנ"ק משם, דכשחוזר בתשובה שלמה מוציא גם הקדושה שהיתה מובלעת שם, וזהו כי למחיה שלחני אלקים לפניכם.

לישב יותר הלשון ואנכי אעלך גם עלה

ויאמר וגו' אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם, אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה וגו' (מס, ג-ד).

יש לדקדק דמאחר שנתירא יעקב רק מרדה מצרימה, היה להקב"ה לומר לו שלא יירא, ולאיוזה צורך הבטיחו ואנכי אעלך גם עלה.

ובספר יד דוד [נהג"ר דוד אופנהיים זצ"ל אצ"ד ניקלסצוגר ופלאג] כתב לבאר בהקדים הגמרא בגיטין (ק"ג מה): תנו רבנן המוכר עבדו לחוצה לארץ יצא לחירות, וצריך גט שחרור מרבו שני וכו', אמר רבי אבהו שנה לי רבי יוחנן, עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו שם רבו יצא לחירות, והתני רבי חייא

איבד את זכותו, לא קשיא כאן שדעת רבו לחזור כאן שאין דעת רבו לחזור. נמצא דאף כשעבד יוצא לדעת עצמו לחוץ לארץ, אם יוצא אחר רבו ודעת רבו לחזור עמו לארץ ישראל, לא אמרינן שהעבד איבד זכותו, ואם מכרו רבו לחוץ הארץ הרי הוא יוצא לחירות.

והנה איתא במדרש (ילקוט מ"א רמז נ"א) שהקב"ה הקנה ישראל לעווא שר של מצרים לעבדים. ולפי זה יתבאר היטב, דהנה אף שידע יעקב שנגזרה גזירה והקב"ה מכר את ישראל לשר של מצרים, מכל מקום לא חש לזה והיה בטוח שלבסוף יצאו לחירות, שהרי נקטינן שהמוכר עבדו לחוצה לארץ יוצא לחירות, אבל עכשיו שצוהו הקב"ה שירד בעצמו למצרים, עלה מורא בלבו שמוא יאבד בזה זכותו, כדן עבד שיוצא אחר רבו דתני רבי חייא שאיבד זכותו.

לזה אמר לו הקב"ה, אל תירא מרדה מצרימה וגו' אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה, נמצא דהוי כהולך אחר רבו ודעת רבו לחזור עמו לארץ ישראל, דבזה מודה רבי חייא שאם מוכרו רבו לחוץ לארץ הרי הוא יוצא לחירות.

מקור להחלום במקרא

אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה (מס, ד).

איתא במסכת ברכות (ק"ז טו) הרואה גמל בחלום מיתה נקנסה לו מן השמים והצילוהו ממנה, אמר רבי חמא ברבי חנינא מאי קראה, אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה [וכן אמר הקצ"ה לעקב] (ג"ס עלי"ה קרוז לנטריקין של גמ"ל, רס"י). רב נחמן בר יצחק אמר מהכא, גם ה' העביר חטאתך לא תמות (ג"ס ל"א קרוז לנטריקין של גמ"ל), ע"כ [2].

ד. ועי' בספר דברי תורה [מנקלשט] ח"ב אות קכ"ב, ומרומז גם בספר אנרא דפרקא אות ל"א לענין תשובה בשמחה, ועי' בספר אהבת שלום [נקלשט] על פסוק זה, ועי' בספר תפארת שלמה עה"פ ועתה אל תעצבו, ועי' בספר חקל יצחק [ספינקא]. וראה בהסכמת מהגאון מאוסטראווצא זצ"ל לספר רשפי אש [נעשקין] בשם הר"ק מלובלין וצוק"ל אות ב' שכתב שכל המדרגות שהיה לו הוא רק בשביל שחטא.

ה. וכדאי הוא להביא כאן מה שהדפסנו בגליון אלף המגן לכבוד יום הכיפורים דהאי שעתא, בענין מאמרי רבי נחמן ב"ר יצחק. מובא בספר זכרון אליהו (להר"ש) ר' אליהו בן סה"ק ר' יצחק אייזיק מוידוועטש זצ"ל לראש השנה (ד"ה והנה) וכתב, והנה שמעתי בשם הרב הקדוש מלובלין זצ"ל אשר אמר לומר גמרא קודם התפלה שיטת רב נחמן ב"ר יצחק או מאיר לו תפלתו עכ"ל. ומפרשו שם בדרך קבלה כדרכו.

א. ואולי לקשר לזה ולהבין בדרך פשוט על פי מה שכתב בספר דברי תורה [מנקלשט] בחלק א' (אום כל-כט) וז"ל, אולם בפשטות הכ' (מהל"ס ק"א, ח) ראשית חכמה יראה ה' פירשתי כבר ע"ד שאחז"ל כל החוטא נכנס בו רוח שטות, וז"ש ראשית חכמה"ה (היינו המכמה הלאשונה, והיומר וגדולה הוא) יראת ה' (להתנהג גמלה ה', שלא להיות כגלל שומע) כנזכר.

וממשיך, ובזה אמרתי הענין מה שמקובל אצל הצדיקים בשם רבינו הקדוש החוזה מלובלין זצ"ל, כי היתה נפשו שמחה בלימוד הש"ס בבואו למימרת ר' נחמן בר יצחק. והגיד כי הבעל דבר רצה ליתן לו הרבה מדרגות יותר ולהניח לו הרבה דברים, רק שלא ילמוד גמרא, ובפרט מימרת ר' נחמן בר יצחק. והכיר מזה (פליעם ההפסיים א') וידע ברוח קדשו שזהו תיקון גדול לנפש לרצונו ית"ש, רק שילמדו גמרא, ובפרט בבואו לדברי ר' נחמן בר יצחק כנזכר, ע"כ שמעתי. וקדושת דבריהם ז"ל עמוקים מני ים, אך י"ל הפי' כפשוטו ג"כ בזה כי העיקר וראשית חכמה יראת ה' וכשאחז"ל (פיומא עני - וכן נשמע לא: עיי"ש), והוא הראשית והתכלית. והנה אמרו בש"ס (שגמ קנו): לגבי ר' נחמן בר יצחק, ומדברי נחמן בר יצחק נמי רואין אין מזל לישראל, דאימיה דרבי נחמן בר יצחק, אמרי לה כלדאי (פיט"י) חמים נמוכים) בריך גנבא הוה, לא שבקתיה גלויי רישיה, אמרה ליה כסי רישיך כי היכי דתיהווי עלך אימתא דשמיא ובעי רחמי (פיט"י), נקש חממי שלא שלטתן זר (הטע' וכו'), ע"כ. הרי רואים מזה שתפילה מהפך המזל.

וממשיך, ומזה למדו בטור שלחן ארו"ח (סי' צ' סעי' ו) לכסות ראשו והרי מזה המקור יראת ה' מר' נחמן בר יצחק, ושפעל אצלו הכיסוי ראש (להיות מזה המקור כמזכר), גם נגד טבעו ומזלו שנוגד במזל שאמרו הכלדאים להיות גנב, ומזה נצמח שורש הלכה הנזכר לכסות ראשו שהוא דת ישראל. ולא דוקא ממדת חסידות בלבד כמו שביארנו בחי' אות חיים ושלום על ה' תפילין (סי' כ"ה ס"ק ה') עפ"י ד"ה הגו', דלמה אין מזכירין "ישראל" בכל ברכת השחר רק באזור ישראל בגבורה ועוטר ישראל בתפארה, ותי' הגו' דשאר ברכות נתקנו להנאות העולם ולא לישראל דוקא, משא"כ אזור ישראל בגבורה שהוא כשלוש חגורה משום שאסור להיות לבו רואה את הערוה, וכן עוטר ישראל משום כסי רישיך דליהוי עלך אימת' דשמיא, והרי מזה דהכיסוי ראש הוא מדינא (ולא ממדת חסידות נלמד) דהא תקנו חז"ל על זה ברכת עוטר ישראל (לשאל נלמד), שהוא מדת ישראל כנזכר, וכו'.

רואין מהנ"ל שלימוד מימרות דרב נחמן בר יצחק הוא דבר גדול והס"מ רצה לבטלו מזה, ודחה"ק הרבי מלובלין וצוק"ל הרגיש בזה.

ב. ובספר האשל - לקוטי שושנים (להג"ר שמי אש לפשין זצ"ל אצ"ד ק"י יעליגא ווארשיינא) מערכת ר' (אום ט') כתב דמצינו דבר טוב ברב נחמן בר יצחק מה שלא מצינו כן בשאר תנאים ואמוראים, והוא דבשבת (מו:), בריך רב נחמן בר יצחק ברכה שלא מצינו כן בכל הש"ס, כמו שאמרו שם אמר רב נחמן בר יצחק בריך רחמנא דלא כסיפיה רבא לרב אויא ע"ש. ומזה נראה שהקדוש הזה רב נחמן בר יצחק היה לו אהבה יתירה לבריות ובפרט לתלמידי חכמים, עד שבירך ברכה דלא כסיפיה רבא לרב אויא, ואם כן בעבור זה בכל עת שארם מישראל לומר תורה שבעל פה ומניע למימרת הקדוש הזה, יהיה הולמד בטוח שלא יגיע לו שום חרפה וכבושה בזכותו של הקדוש הזה. זכותו וזכות כל התנאים ואמוראים הקדושים יעמוד לי שלא ימוש התורה מפי ומפי זרעי ומפי זרעי זרעי אמר ד' מעתה ועד עולם אמן.

וידוע מהאר"י ז"ל שצריך לכוון ואהבת לרעך כמון קודם התפילה, ורב נחמן בר יצחק היה נזהר מאד בזה שאפילו בריך ברכה, דלא כסיפ' לרב אויא.

בגמול, והוי ג"כ שבועת שוא, אלא דנקט גמול משום דדרך התנא למינקט דבר גדול, עיי' שם היטב. ועל כל פנים חזינו דגמול מורה על גדלות, וכשרוצין למינקט דבר גדול נקטינן גמול.

לכבוד יומא דהילולא של

הג"ר יאיר חיים בכרך זצ"ל אב"ד ור"מ וזירמיישא, א' טבת

האיך להתנהג עם חבריו כדיבוריו בלימודים ביחד

בספרו שו"ת חוות יאיר (סימן קצ"ג) כתב וז"ל,

שאלה

נשאלתי אחר דדברי חכמים בנחת נשמעין (קהלת ט, יז), ונאמר במשנה (אבות פקד ג משנה ז) יהי כבוד חבריך חביב עליך כשלך, איך מצינו לפעמים קנטורים וזלזולים בש"ס כענין 'כד ניים ושכיב רב אמר להא שמעתתא' הנאמר בכמה דוכתי, וכהנה רבים.

תשובה

יפה שאלת, כי ודאי אע"פ שנקראו תלמידי חכמים שבבבל חובלים במסכת (נ"ג) [נסהלין] (נד). לא מצד הריקודים והצעקות גדולות ומרות והכאת כף אל כף כאלו נלחמים זה מול זה, (הכי יצונו מה שאמרו (משל השנה יג). אתא (ר"פ) [נדי מינא] שדא ביה נרגא, שבא זה על זה בכשיל וכלפות ובקרדומות) או מצד הקנטורים וזלזולים חלילה, כי לא על סגנון זה נאמר (קדושין ג) כי ידברו את אויבים בשער (מהלל קט, ה) שאב ובנו רב ותלמידו נעשו אויבים, רק מצד שהם מתנגדים בסברתיהן ובראיותיהן. וכך ראיתי בהקדמות ספר הקנה וז"ל, ואל תשמע ותאבה לקולות וברקים, וכתב בהג"ה פירוש מ"י שהוא מפלפל רק בהשמעות קול ובספקות כפיים (עין סוף משנה קכ"ד).

והרב בעל זיקוקין דנורא [נהגון המקוול מוה"ר שמואל הידל זצ"ל] (אליהו זוטא פקד ה) עם גודל חסידותו במחילה מכבודו אישתבש במה שכתב בשבח הפלפול לבאר יגיע כפיך כי תאכל (מהלל קמט, ג) על ספיקת כפיים של התלמיד חכם, ושהוא מה שאמר רבי לפני מותו (מנוח קד) יגעתי בעשר אצבעותי וכו' ולכן אם קול יעקב מצפצף ומכין בידים אין ידי עשו שולטות, והיינו מה שאמרו על יהודה (סוטה ז) ידיו רב לו (דניס לג, ז) על דלא ידע למיטקל ולמיטרח בשמענתא, ושגם האר"י היה מפלפל בכח גפ"ת עד שהיה מזויע.

ואני אומר שהדברים האלה תלויים על בלי מה, ולא מצאנו שום רמז כל דהו בשום מקום מדברי רז"ל שיהיה בו נדנדו מצוה, כמו שמצינו במרוצה ותנועה רבה בהליכה לדבר מצוה בזוהר, שנותן כח למלאכי

בספר גליוני הש"ס [נהג"ר יוסף ענגיל זצ"ל נאצ"ד קלאקא] שם (ד"ה הוואה) כתב וז"ל, קשה לר' חמא דמסמין ליה אקרא דאנכי ארד וגו' ואנכי אעלך גם עלה, דאיך רמוז בזה דנקנס ליה מיתה, בשלמא לרנב"י ניהא דכתב לא תמות, אבל קרא דגם עלה דכתב ביציאת מצרים, הא יציאת מצרים חשבינן ליה במגילה (יג). רק גאולה מעבודת לחירות, לא ממיטה לחיים, עיי' שם היטב, ונהי מבואר ענין הצלה בואנכי אעלך גם עלה, מכל מקום הרי מבואר רק הצלה מעבודת, לא הצלה ממיטה, ואכתי מה הרמז על שנקנסה עליו מיתה וניצל ממנה.

ויש לומר בזה על פי משנת כלל גדול בשבת, ע"ש בפירוש המשניות להרמב"ם ושאר מפרשים, דמשום דאין עונש מיתה במלאכה^[1] לא בשביעית ולא ביום הכיפורים, רק בשבת, קרינן ליה גדול^[2], עיי' שם היטב. ומהאי טעמא נראה דנקרא עבודה זרה וגילוי עריות וספיכת דמים גדולות, כמבואר בענין (דף טו), והטעם לפי שניך להטמט עגמו עליהם דהס זיהרג ואל יעצורנן, ומיטה קרויה גדול וכו'. וע"כ גם כאן, הנה ראיית גמול מורה דבר גדול, עיי' כלאים (פ"ג מ"ג), אפונים הגמולנין מין ירק, ובפ"י הרע"ב גמולנין גסים וגדולים, לשון ארמי קורין לדבר גדול גמולונא, עכ"ל. וע"כ ראיית הגמול עצמו מורה שנקנסה עליו מיתה, דקרויה גדול. ומדנרמז לו ענין המיתה בראיית גמול, זה מורה ג"כ על שניצל ממנה, לפי שמצינו לשון גמול גבי הצלה בקרא דואנכי אעלך גם עלה. וע"כ יש כאן שני ההוראות יחד, שנקנסה עליו מיתה ושניצל ממנה, ורבי חמא כו' דמייתי קרא דגם עלה הוא רק לראיה על הוראת גמול על הצלה, אבל אשנקנסה עליו מיתה, זה מורה ראיית הגמול מצד עצמו, ודו"ק.

ועיי' גיטין (דף ז) והאכיליהו דבר גדול כו' ומאי ניהו אבר מן החי. ויש לומר ג"כ הטעם דנקרא אבר מן החי דבר גדול, לפי שהוא משבעה מצות בני נח, דאזהרתן זו מיתתן, וא"כ קודם מתן תורה היה נקרא דבר גדול, וע"כ נהי דבמתן תורה חס רחמנא עלייהו דישאל והקיל עונשם^[3], מ"מ עצם האיסור לא הוקל, והוא עדיין איסור מיתה מיתה, וע"כ עדיין נקרא דבר גדול, ודו"ק היטב.

וע"ע סנהדרין (דף יב) הדבר הגדול כתיב, דבר גדול ממש, ע"ש ברש"י דרך דין מיתה מיקרי דבר גדול, ע"ש היטב.

והך דכלאים דדבר גדול נקרא גמולונא, נזכרתי עוד גמ' ע"ז (דף כט) ליתי תרכא דחיפושתא גמולניתא, וברש"י גמולניתא גסה, עכ"ל^[4].

וע"ע ירושלמי שבועות (פ"ג ה"א) על המשנה שם דחשיב בשבועת שוא אם לא ראיתי גמול פורח באויה, ע"ש בירושלמי דאמר דלית אורחא דתנייא מיתפיס אלא מילה רובא (דני גול) דתנינן גמול פורח באויה, ניתני עכבר פורח באויה. פי', דהפריחה באויר הוי דבר שאי אפשר בעכבר כמו

ג) במסכת ב"ב (ט) איתא, רב נחמן בר יצחק אמה, הקדוש ברוך הוא ממציא לו בני אדם המהוגנים לעשות להן צדקה כדי לקבל עליהם שכר, לאפוקי מאי לאפוקי מדדרש רבה, דדרש רבה מאי דכתיב (וימי יג, ג) ויהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם, אמר ירמי' לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם [אפלין] בשעה שכופין את יצרן ומבקשין לעשות צדקה לפניך הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנין כדי שלא יקבלו עליהן שכה, וכו', ע"כ. ורב נחמן בר יצחק אמר שאם רוצים ליתן צדקה אדברה הקב"ה ממציא לי בני אדם מהוגנים כדי לקבל שכה.

ועפ"י ז' בנין מה שמביא הוכרחן אליהו הנ"ל בשם הר"ק מלובלין זצוק"ל שמימרא דרב נחמן בר יצחק מאיר תפלתו, דבמימרא שלו מחשיב מצות מצות צדקה שזה לעשות קודם תפילה כמ"ש (מהלל י, טו) בצדק אהוה פניך, וגם אהבת ישראל, כמו שכתבנו שצריך לקבל מצות ואהבת לרעין כמון לפני התפילה, ורואין היאך הס"ם רצה לבטל את הר"ק מלובלין זצוק"ל מללמוד מימרא דרב נחמן בר יצחק, ומדבר נחמן בר יצחק רואין האיך ע"י תפילה מבטלין המזל הרע ומבטלין היצר הרע וגורמים יראת שמים וזה בחינת תשובה, ונכלל במאמרים הנ"ל, תשובה תפילה וצדקה שמעבידין את רוע הגיורה.

ו. היינו מיתה ב"ה.

ז. ואולי לכך קורין שבת הראשון יו"ד בניסן כשלקחו שה לפסח, שבת הגדול, להורות על עונש מיתה שנקרא גדול.

ח. התוס' במסכת סוטה (דף י, ד"ה נוה) כתבו דגם המלכין פני חבריו הוא ביהרג ואל יעבור, ואולי הוא נכלל בשפיכות דמים כיון דאזיל סומקא ואתי חיורא.

ט. היינו בלא התראה אין מקבלין עונש, וגם אין מקבלין מיתה בעד איסור אבר מן החי.

י. גם ממימרא הנ"ל רואין התועלת של תשובה ויעיל התפלה שתציל ממות, וגם אולי הגמול מרמז על גמילת חסדים ולכך מציל ממות - צדקה תציל ממות.

במושיח ה' כי ידוע שרב הוא רב אבא תלמיד המובהק והמובהק מתלמידי רשב"י מבעלי הסודות, כמו שכתב מהרמ"ע סוף ספר יונת אלם, שבכל מקום שנאמר שתק רב (עיין סוכה ז. וש"ס) היה לו להשיב על פי הסוד ולא רצה לגלות (יש שם טעות נספר שחמז רב אשהו ורין לומר רב אשה), ואף כי קהית' בזה בספר מר קשישא (עקב שמק רב) מדשקיל וטרי בביצה (דף וי) למה שתק, מכל מקום חלילה לדחות דברי רמ"ע דיש לומר דהש"ס שקיל וטרי למה שתק דגם בנגלה היה לו להשיב. ומטעם זה גם כן אין להקשות ממה שאמרו בבבא קמא (דף קיז) מדשתיק רב לאו דינא הוא, דיש לומר אין הכי נמי דלא פסקינן הלכות על פי הסודות רק על פי הנגלות, וכבר האריך בזה בספר מצרף לחכמה (להג"ר יוסף שלמה רופא דילמדנו (היס"ר מקנדיא) זצ"ל, ועל כן בכמה דוכתי לא קיימא לן כרשב"י^א].

נקוט מיהא דאיש אלהים קודש קדשים היה, לכן יגורתי לומר עליו כי באמת שלא כהוגן דיבר ולכן שקלא למטרפסיה, באשר בכמה דוכתי אמר רב ששת עליו כד ניים ושכיב אמר רב להא שמעתתא כמבואר במסכת יבמות (דף נד: דף קט: ובבבא קמא (דף מז: דף סה. דף סו: וזה דף ס. וצמזמ דף נג:). מכל מקום האמת יעשה דרכו, כי מאמר כד ניים ושכיב אינו לגנאי רק שבח גדול ומופלג, שלפי מעלתו ומדרגתו של רב אי אפשר לומר עליו שטעה בטעות כזה אם לא שאמרו כד ניים ושכיב. ולא אמר 'כד שכיב וניים' כמו שכתבו התוספות בפרק ערבי פסחים (פסחים קט: ד"ה אמר) שיש תרי גוונא תנומה אחד בתחלת השינה ואחת בסופו, והנה זו שבסופה אע"פ שיטעה במאמרו, מאחר שמתעורר והולך, מרגיש אחר כך בטעותו וחוזר בו, משא"כ בדניים ואחר כך שכיב.

ומה שאמר (דף נענ) כמדומה לי וכו', היינו שמותר לרב להוכיח לתלמידו בדברים קשים כדי לזרום שיעיניו וישגהו וישמרו מן הטעות והשגיאה, ולוי היה תלמיד רבי כנגמרא סוף פרק קמא דסנהדרין (ז:). למידין לפני חכמים לוי מרבי.

ולע"ד נראה שמדברי רבי אלו יצא להרמב"ם (מלמד מורה פ"ד ה"ה) מה שפסק שחייב הרב לכעוס על תלמידיו אם רואה שמתרשלים הובא בשו"ע יו"ד (סימן נמ"ו סעיף י"א), לכן מפני שרבי ידע בלוי שאדם גדול ומופלג הוא ולא היה ראוי שיטעה אם לא ממיעות עיון והשגחה, לכן דיבר אליו קשות, חלילה לא מכעס או מגובה רוחו והרי תניא סוף סוטה (מט:). משמות רבי בטלה ענוהו, וכו'.

ועי' עוד שם דבריו הנחמדים אך אין הגליון מספיק לזה.

זכות שבתא הרצים, וכבר נתן בזה (נמדדו יט). טעם על תנועה כל דהו שדרך תלמידי חכמים לעשות בעת לימודם, ועיין גם בכוזרי (מאמ"ג ז' אומ פ). משא"כ פביצה וסיפוק וריקוד תוך הפלפול איש נגד רעהו, שזה גורם בלי ספק שחבירו ימהר לעשות כמעשהו וירקוד גם כן כנגדו וירם קולו בצעקה גדולה ומרה יותר ולא ישמע איש שפת חבירו, ואין זה רק מנהג יהוא (עיין מלניס-ג' ט, ס), וכל המרבה בה הרי זה משוגע, הן בחילוקים או בדרושים.

אם לא שהוא בדרוש או ברב המקשה ומתפרץ בחריפות של אמת וצדק, שבמסקנת הדבר מצד השגת המבוקש יגיל וישמח עד שמרוב שמחה ידלג ויכה כף ויאמר האח חמותי ראיתי אור תורת אמת, כמו שנאמר גבי שמחה ויכו כף (מלניס-ג' יא, יב) ימחאו כף (שעיש נה, יג), אף כי רובם לבהלה ורעה. וגם האר"י לא יגע לריק מהכאת כפים רק לשם שמים היה מקשה ומפרק לשבור הקליפות בקול ובכח, כענין שויתן הך שמעתתא כגדיא מסנקא (פסחים ג:) כי מסיפוק כפים לא יבא לידי זיעה. וקרא דיגיע כפיך (מהלניס קמ, ג) כפשטיה, דכל מלאכת אדם ועסקיו ייחס לידים כמו שנאמר את עניי ואת יגיע כפי (גנאשית לא, מג), בפועל כפיו נוקש (מהלניס ט, יז), וכן לאצבעות כמו שנאמר (שם מ, ד) שמוך מעשה אצבעותך. ולכן גם שקלא וטריא דיהודה ויגיעת רבי ייחס לידים ולאצבעות, והרי רבי תלמוד ירושלמי הוא דתנא בלישנא קלילא (צנא קמא ו) והוא מקל נועם (סנהדרין נד) ולא יעצב בה, וכו'.

והרי נוכל לפלפל בנחת ובטוב טעם ושישמע זה תחילה מה שחבירו ידבר ולא יכנס תוך דבריו, כי זה אחד ממשבע מדות [עיין אבות שם מ"ז] ואחר כך ישיב דבר. ומי לא ידע מעלת הפלפול שהרי שואלין לאדם פלפלת בחכמה (שנא לא), ובכהאי גוונא היו קושיות ופירוק רבי שמעון בר יוחאי ובנו רבי אלעזר בפרק במה מדליקין (שם לג:), ושל רבי יוחנן וריש לקיש בפרק הפועלים (צנא מניעא פד). והיינו נמי מה שאמרו על רבה שעוקר הרים (סויות יד) ועל (ריש לקיש) [רבי מאין] הרי הרים בסנהדרין (דף נד), וחריפא סכיניה (עיין ר"י שם ד"ה ועומק). וכך הוא דרך חכמיהם המתוכחים וכן יוכוחי פלסופים הקדמונים. ובמקום אחר בהקדמת ספר הארכתני בעניני החילוקים אשר פה אשים ידי למו פי, עיין בספר ראשית חכמה שער הקדושה (פסק ד')^א ומהררש"א בחידושי אגדה פרק הפועלים (צנא מניעא פד: ד"ה ס).

ונחזור למבוקשינו, שמה שאמר רב ללוי כמדומה לי שאין לו מוח בקדקדו ביבמות (דף ט) ובמנחות (דף פ), לולי דמסתפינא לשלוח ידי

א. עיין בשו"ת חוות יאיר סימן קכ"ד בסופו, בענין דרך הלימוד.
ב. עי' בספר אוהב שלום חלק א' (דף מ"ג, ופנה"ס שם).

תודתנו נתונה לאלו שהשתתפו בהוצאות הגליון

הגליון הזה נתנדב ע"י הנה"ח ר בן ציון גרינפעלד הי"ד לרגל השמחה השרוי במעונו בהולדת בן אצל בנו הרב שמואל פינחס שליט"א למזל טוב, יה"ד שיזכה לגדלו ולחנכו לתורה לחופה ולמעשים טובים, וירונו רב נחת דקדושה ממנו ומכל יוצאי חלציו	הגליון הזה נתנדב ע"י הנה"ח ר בן ציון שאול פאסטען הי"ד לרגל השמחה השרוי במעונו בהולדת הבת למזל טוב, יה"ד שיזכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעשים טובים, וירונו רב נחת דקדושה ממנה ומכל יוצאי חלציו	הגליון הזה נתנדב ע"י הנה"ח הרב שלום אליעזר ליפשיץ שליט"א לרגל השמחה השרוי במעונו בנשואי נכדו החתן שלמה סג"ל לנדא נ"ו למזל טוב בשעה טובה ומצלחת יה"ד שהזיווג יעלה יפה ויזכו לבנות בית נאמן בישראל	הגליון הזה נתנדב ע"י הנה"ח ר משה שטערנהעלל הי"ד לרגל השמחה השרוי במעונו בהולדת הבת אצל בנו מוה"ר חיים שלום הי"ד למזל טוב, יה"ד שיזכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעשים טובים, וירונו רב נחת דקדושה ממנה ומכל יוצאי חלציו

כל מי שרוצה להשתתף בהוצאות הגליון לרגל השמחה שבמעונו או לעילוי נשמת יפנה למכון אלף המגן 347-930-8759 ולהשאיר הודעה תזכה למצות

ישלם די פנלם ותחי משכורתם שלימה מעלם די